

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Akava pitää ehdotettua lakiesitystä oikeansuuntaisena, mutta kaipaa siihen muutamilta osin tarkennuksia.

Esitys on laadittu tiiviissä aikataulussa, eikä sen kaikkia vaikutuksia ole voitu ennakoida koulutuksenjärjestäjille, mutta ei myöskään erilaisissa elämäntilanteissa oleville ammatillisen koulutuksen opiskelijoille. Myös samaan aikaan lakkautettu aikuiskoulutustuki ja vuorotteluvapaa sekä ammatillisen koulutuksen rahoitukseen kohdistettavat säästöt luovat ennakoimattomuutta.

Akava edellyttääkin, että kaikkien edellä mainittujen muutosten osalta laaditaan vielä kokonaisarviointi. Sen tulee kattaa ammatillisen koulutuksen rahoitusmuutokset, muutosten kustannusvaikutukset sekä henkilöstövaikutukset.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Akava kannattaa esitettyä kokeilua ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta. Sen mielestä hallitusohjelman tavoitteet ammatillisen koulutuksen vaikuttavuuden parantamiseksi ja osaavan työvoiman saatavuuden parantamiseksi ovat oikeita. Kokeilu voi parhaimmillaan tukea kyseisiä tavoitteita, mutta edellyttää huomion kiinnittämistä vielä muutamiin yksityiskohtiin.

Akavan mukaan kokeilun yhteydessä tulee varmistaa, että sen aikana koulutuksenjärjestäjiä kohdellaan tasapuolisesti riippumatta siitä, ovatko ne mukana kokeilussa vai eivät. Esimerkiksi suoritteiden mukaisia opiskelijavuosia tulee jakaa samoilla periaatteilla ja tiedon työllisyysalueella tarvittavista koulutuksista tulee olla saatavilla kaikille koulutuksenjärjestäjille. Lisäksi vaativaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää varmistaa koulutuksen saavutettavuus ja laatu.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Akava kannattaa esityksen pyrkimystä ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän yksinkertaistamiseen. Se pitää oikeana hallitusohjelman tavoitetta opiskelijoiden sujuvasta opiskelusta ja sijoittumisesta jatko-opintoihin tai työelämään. Myös kannustaminen tutkintoja pienempien kokonaisuuksien opiskeluun osaamisen täydentämisen yhteydessä on kannatettavaa.

Akava on kuitenkin skeptinen nyt ehdotettujen laskennallisen rahoituksen määräytymisperusteiden muutosten tarkoituksenmukaisuudesta. Sen mukaan opinnoissa suoriutumisen ja työllistymisen tai jatko-opintoihin sijoittumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että opiskelija saa laadukasta opetusta ja tälle on tarjolla koko opintojen ajan riittävä oppimisen tuki. Kyseiset tavoitteet huomioon ottaen on nyt ehdotettu muutos erityisesti perusrahoituksen osuuteen liian suuri. Rahoitusperusteiden prosenttiosuuksia on siksi tarkasteltava vielä uudelleen. Samoista syistä Akava vastustaa erityisen tuen kertoimen poistamista, vaikka suhtautuu muuten positiivisesti esitettyihin kerroinmuutoksiin.

Opintosuoritteisiin perustuva laskennallinen muutos perusrahoituksessa on Akavan mukaan kannatettava. Se kuitenkin suhtautuu kriittisesti siihen, että opiskelijavuosien enimmäismäärä rajoittaa aikuisten kouluttautumismahdollisuuksia. Akavan mukaan ammatillista koulutusta ja sen tarjontaa ei tule tarkastella vain perusopetuksen päättävän ikäluokan lähtökohdista. Työn ja työelämän nopean muutoksen vuoksi suurella todennäköisyydellä jokainen tarvitsee työuransa aikana omaa osaamistaan uudistavaa tai laajentavaa tutkintoihin tai niiden osiin perustuvaa koulutusta. Nämä muutokset korostavat ammatillisen koulutuksen roolia työuran aikaisessa osaamisen kehittämisessä.

Lisäksi Akava tuo esille rahoitusmallin muutoksessa esitetyn kolmen vuoden siirtymäajan, jolloin rahoituksen vaihteluväli voi olla vaihdella merkittävästi. Akavan mukaan koulutuksen laatu ja osaamisen kehittämisen mahdollisuudet on varmistettava esimerkiksi luomalla harkinnanvarainen rahoitusmekanismi turvaamaan rahoituksen ennakoitavuutta.

Akava pitää todennäköisenä ja huolestuttavana, että nyt tehdyillä ehdotuksilla ja muilla hallituksen aikuiskoulutukseen kohdistamilla leikkauksilla on negatiivisia vaikutuksia niin yksilöiden työuran aikaisen jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin kuin työelämän osaamistarpeisiin vastaamiseen, vaikka suunnan tulisi olla päinvastainen.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Tiedot nuorten kasvaneista mielenterveyden ongelmista ja muista oppimisvaikeuksista ovat huolestuttavia. Akava pitää tärkeänä hallitusohjelmakirjausta oppimisen tuen yhtenäistämisestä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle, mutta huomauttaa uudistustyön eriaikaisuudesta koulutusasteiden välillä sekä yhä eriparisesta termistöstä.

Akava näkee myös tärkeänä hallitusohjelmakirjauksen opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen. Se on erinomainen matalan kynnyksen tukimuoto, joka tulee olla annettavissa ilman raskaita hallinnollisia päätöksiä. Samalla se tuo esille, kuinka oppimisen tuessa on määriteltävä pykälissä 64 ja 65 nykyistä täsmällisemmin opiskelijan oikeudesta sekä opettajan antamaan tukiopetukseen, kielelliseen tukeen, opiskelunvalmiuksia tukeviin opintoihin että erityisopettajan antamaan tilapäiseen erityisopetukseen ja opiskelunvalmiuksia tukeviin opintoihin.

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

Akava kannattaa ehdotettuja tilauskoulutuksen säädöstäsmennyksiä, mutta huomauttaa, että niiden yhteydessä tulee varmistaa koulutuksenjärjestäjien tasapuoliset mahdollisuudet koulutusvientiin myös kunta- ja kuntayhtymäpohjalla.

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, ettei ammatillisena koulutuksena voisi enää jatkossa järjestää ammatillista osaamista syventävää tai täydentävää koulutusta, eikä henkilöstökoulutusta. Esitys korostaa Akavan mukaan tutkintoa ja tutkinnon osaa pienempien osaamiskokonaisuuksien tärkeyttä osaamisen kehittämisen välineenä tilanteessa, jossa jatkuvaan oppimiseen kohdistetaan eri suunnista leikkauksia. Näiden osaamiskokonaisuuksien vastaamista työelämän osaamistarpeisiin on vahvistettava.

Akava esittää huolensa myös esitettyyn työelämätoimikuntien tehtävien supistamiseen ja ammatti- ja erikoisammattitutkintojen tyyppikertoimien poiston vaikutuksiin kyseisten tutkintojen järjestämisedellytyksiin. Molemmat esitykset ovat vaarassa heikentää ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuutta.

Asetusluonnokset

Akava kannattaa opiskelijavuosimääritelmän muutosta, mutta katsoo kustannusryhmien kertoimien muutoksen heikentävän suurta osaa ammatti- ja erikoisammattitutkintojen järjestämistä. Suoritus- ja vaikuttavuusrahoitusten kertoimien muutosten tavoitteena olevien työttömien ja vailla toisen asteen koulutusta olevien henkilöiden kouluttamisen se näkee kannatettavana. Samalla se kuitenkin huomauttaa, että myös kauan sitten suoritetusta tutkinnosta johtuva osaamisen vanhentuminen voi muodostaa esteen työllistymiselle, mikä tulisi huomioida rahoituksessa.

Muut kommentit

Osaamis- ja koulutustason nostamiseksi tarvitaan sekä vahvaa ammattiosaamista että korkeampaa osaamista. Ammatillisen koulutuksen tulee tarjota myös tulevaisuudessa eri-ikäisille ihmisille mahdollisuuksia oman osaamisen kehittämiseen ja ammatinvaihtoon työuran eri vaiheissa. On tärkeää tunnistaa toimialojen erilaiset osaamistarpeet. Merkittävä tarve osaavasta työvoimasta on säännellyillä aloilla, joiden työtehtäviin pätevytyminen tapahtuu tutkintokoulutuksen kautta. Lisäksi tulee tunnistaa ammatillisen koulutuksen merkittävä rooli maahanmuuttajien työllistymisen edellytysten rakentajana. On entistäkin tärkeämpää, että koulutusjärjestelmän kehittämistä tehdään pitkäjänteisesti ja tiiviisti yhteistyössä työelämän ja muiden sidosryhmien kanssa.

Sahamies Miika
Akava ry